

ANI DÖKEN BAHÇE'DE METİNLERARASI İLİŞKİLER THE INTERTEXTUALITY CONCEPT RELATIONS OF ANI DÖKEN BAHÇE

Yılmaz EVAT*

Öz

Metinlerarasılık kavramını geçen yüzyılın ikinci yarısından sonra Bachtin, Kristeva, Barthes, Genette, Riffeterra üretmişler ve kuramsal bağlamda tanımlamışlardır.

Metinlerarasılık kuramına göre hiçbir metin saf değildir. Her edebî metin, mutlaka hem eş zamanlı hem de art zamanlı olarak kültürden beslenir. Kuram, bir metindeki önceden üretilenlerin izlerini belirlemeye çalışır. La Bruyere'in söylediği gibi "Her şey daha önce söylenmiştir.", "Yedi bin yıldır insanlar vardılar ve düşünmektedirler.", "Yazın hep aynı içeriğin yinelenmesinden başka bir şey değildir." Metinlerarasılık da bu çerçevede "Her şey daha önce söylenmiştir." prensibine yaslanır.

Şahin Taş'ın Anı Döken Bahçe'si metinlerarasılık yönünden incelenmeye değer bir eserdir. Sözgelimi şairin "soyununca günü / bakışlar döküldü / üstünden" dizeleri edebiyatımızdaki "A benim bahtı yârim / Gönülde tahtı yârim / Yüzünde göz izi var / Sana kim baktı yârim" şeklindeki ünlü mâniden esinlenmedir. Aynı şekilde Şahin Taş'ın "birbirinin korsanı" şiirindeki "sağın sol gözü kör/ solun da sağ gözü âmâ" dizeleri İsmet Özel'in "İnsanlar/ Hangi dünyaya kulak kesilmişse ötekine sağır." dizelerinden esinlenmedir. Şairin "albümümde soluyanlar" şiirindeki "değilsek de aynı karından / aynı çamurdandık / göğ ekindi mehmet ince / fidandı" dizeleri iki tane anıştırma içermektedir. Şairin "aynı çamurdandık" dizesi insanın çamurdan yaratılması bağlamında Hicr suresindeki "Biz insanı kuru çamurdan şekillenmiş balçıktan yarattık" ayetini; "göğ ekindi mehmet ince / fidandı" dizeleri de genç ölüme üzülme bağlamında Yunus Emre'nin "Bu dünyada bir nesneye yanar içim göynür özüm / Yiğit iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi" dizelerini anıştırmaktadır. Kitaptaki "intihar kara'sı" şiiri Ece Ayhan'ın Fayton şiirinden; "Nötron Bombası" da Fazıl Hüsni Dağlarca'nın bir kitabının adından birer alıntıdır.

Bu çalışmada Şahin Taş'ın Anı Döken Bahçe'si Kubilay Aktulum'un Metinlerarasılık// Göstergelerarasılık kitabındaki temel metinlerarası kavramlar ışığında irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Metinlerarasılık, Şahin Taş, Anı Döken Bahçe.

Abstract

In the second half of the last century, Kristeva, Barthes, Genette, Riffeterra have produced the concept of intertextuality and described it in the theoretical context. According to the theory of intertextuality, no text is not pure or genuine. Every literary text, both simultaneously and diachronic way are fed by culture. The Theory strives to determine the traces of a text produced previously. As La Bruyere said; "Everything has been said, and we are more than seven thousand year of human thought too late." Writing is nothing more than the repetition (reconstruction) of the same text. And also "Intertextuality" is related to "Everything has been said before."

It is worth to studying "Anı Döken Bahçe" as a work (by Şahin Taş) in terms of intertextuality. For instance the lines by Şahin Taş "When the sun rises/ the lookings arised/over(across)" was originated from the lines "O my darling, you are my fate-O my darling, you are in my heart-You have got eye-lookings on your face-who looked at your face". And likewise, the poem "(Birbirinin Korsanı-Pirates of Each Other-) lines by Şahin Taş; "left eye blind of right part-right eye blind of left part" was inspired by İsmet Ozal's line, namely, "People can just pay attention either world (living live) or afterlife (future life)."

The poem's lines "(Breathing in my albume-Albümümde Soluyanlar-); "If we're not the same ventral (uterus), we are all human beings are created from clay/grain was unripe /Mehmet was a chit-slim/boy/" include two different research topic. The line" from the same clay" implies the verse of Holy Quran ("And We did certainly create man out of clay from an altered black mud."-Hicr 26) and it points out the creation of human beings. The line"grain was unripe /Mehmet was a chit-slim/boy/" implies the Yunus Emre's remark ("In this world the body is to wish, but I myself am to suffer,

Like being young had mowed the heaven's harvest for the deads." and points out dying at a young age. The poem (Intihar Karası-Black Suicide) is a quotation from the poem "Fayton" by Ece Ayhan, the poem (Nötron Bombası-Neutron Bomb) is a quotation from a book of Fazıl Hüsni Dağlarca.

In this work; "Anı Döken Bahçe" by Şahin TAS will be examined in the light of the basic concepts of intertextuality of Kubilay Aktulum book, and the name of book is "Intertextuality and Interindicators".

Keywords: Intertextuality, Şahin Taş, Anı Döken Bahçe.

Giriş

Metinlerarasılık kuramını 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra Bachtin, Kristeva, Barthes, Genette, Riffaterra oluşturmuşlar ve kuramsal çerçevesini çizmeye çalışmışlardır (Aktulum 2011: 171).

Metinlerarasılık kuramına göre her eser bir metinlerarasıdır. La Bruyere'nin dile getirdiği gibi "Her şey daha önce söylenmiştir; yedi bin yıldır insanlar vardır ve düşünmektedir." Edebiyat hep aynı içeriğin yinelenmesinden başka bir şey değildir. Metinlerarasılık da bu bağlamda "Her şey daha önce söylenmiştir." prensibinden beslenir (Aktulum 2011: 452).

* Öğr. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, yilmazevat@hotmail.com

Gerard Genette metinlerarasılığı “İki ya da daha fazla metin arasındaki ortakbirliktelik ilişkisi, çoğunlukla da bir metnin başka bir metindeki somut varlığı olarak” tanımlar (Aktulum 2011: 453).

Her yazar okuduğu metinleri yeniden yazar ya da okumalarından yola çıkıp yeni metinler ortaya koyar. Guillaume Colletet’e göre dünya taklit ilkesi üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda Borges dünyanın da bir yeniden yazma olduğunu ifade eder (Aktulum 2011: 169).

Riffaterra, bir eserde metinlerarasılığın izlerini belirleyip anlamlarını yakalamanın kuşkusuz iyi bir kültürel birikime sahip okura düştüğünü söyler. Riffaterra’nın bu görüşünü pek çok kuramcı da paylaşır (Aktulum 2011: 457).

Şair Şahin Taş’ın Anı Döken Bahçe isimli şiir kitabı metinlerarasılık bağlamında okunmaya müsait zengin bir eserdir. Bu çalışmada Anı Döken Bahçe, Kubilay Aktulum’un Metinlerarasılık//Göstergelerarasılık isimli kitabındaki temel metinlerarası kavramlar çerçevesinde irdelenmiştir.

1. İnceleme ve Analiz

Anı Döken Bahçe’de tespit edilen metinlerarası ilişkilerden biri anıştırmadır.

Anıştırma metinlerarasılığın çok fazla kullanılan bir biçimidir. Bir esere, bir fikre açıkça belirtmeden hissettirme yoluyla gönderme tarzıdır. Anıştırmaları belirlemek için donanımlı okur olmak ve çabalamak şarttır. Anıştırma üstü kapalı bir söylemdir. Charles Nodier anıştırma için bir fikri kendi ifadeye çok büyük bir incelik eklemek, der. Bernard Dupriez anıştırma için şöyle der: Bir merama varmak için onu düşündüren başka bir ifadeyle ayan beyan söylemeden zihinde çağrışım üretilir (Aktulum 2011: 420).

Şahin Taş’ın *Söz Çobanı* şiirindeki “biziz taşıyan gülü/ ve ateşi öteye/eğirdiğindir ancak/ tutunacağı urgan” (Taş 2004: 12) dizeleri hem Zilzal suresinin 6. ayetindeki “O gün insanlar amellerinin karşılığı kendilerine gösterilmek üzere bölük pörçük çıkacaklardır.” (Yazır 2009: 599) ifadesine hem de Pir Sultan Abdal’da geçen “Cehennemde ateş yoktur; her insan kendi ateşini bu dünyadan götürür.” ifadesine anıştırmadır. Şahin Taş, bu dizeleri şairliğin çilesi ve cennet arzusu bağlamında yazmıştır. Şair istediği şiirleri yazarsa “ırmak ırmak söze dök” (Taş 2004: 13) hem kendi varoluşunu gerçekleştirecek hem de Allah rızasını kazanacaktır.

Şairin *Irmak* şiirinde iki anıştırma vardır. İlki “âdemin ağdı gibi eski” (Taş 2004: 14) dizesiyle ilk cinayete, Habil-Kabil’e, telmih olup Maide suresinin 27. ayetindeki “Onlara Âdem’in iki oğluyla ilgili ayeti oku. Hani her ikisi birer kurban sunmuşlardı, birinden kabul edilmiş, diğerinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, ötekine ‘Seni öldüreceğim’ demişti...” (Yazır 2009: 111) ifadelerini anıştırır. “Yunus’un dişleri gibi ak” (Taş 2004: 14) mısrası da Cemal Süreya’nın “Yunus ki sütdişleriyle Türkçenin/ Ne güzel biçmişti gök ekinini,/ Düşman müşman girmeden araya/ Dolanıp bütün yukarı illeri” (Süreya 2002: 95) dizelerini hatırlatmaktadır. Şair her iki anıştırmayı da yazılacak bir şiirin kalitesini benzetmek için yapmıştır.

Anı Döken Bahçe’nin ikinci bölümü *Dün Aynası*’dır. Bu bölümün ilk şiiri olan *Albümümde Soluyanlar* şiirinde beş tane anıştırma vardır. Bu şiirdeki “değilsen de aynı karından/ aynı çamurdandık” (Taş 2004: 23) dizeleri Hicr suresinin 26. ayetindeki “Andolsun ki, Biz insanı kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattık.” (Yazır 2009: 262) ifadelerini anıştırır. Yine bu dizelerin devamındaki “göğ ekindi mehmet ince fidandı” (Taş 2004: 23) dizeleri Yunus Emre’nin “Bu dünyada bir nesneye yanar içim göynür özüm/ Yiğit iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi” (Tatçı 2012: 298) dizelerini hatırlatır. Şair her iki anıştırmayı da bir dostun ölümünden duyulan acı bağlamında yapmıştır. Bu şiirdeki “hep ‘gül’ derdi/ asfaltta ezildi gül desteleri” (Taş 2004: 24) dizeleri şair Hasan Ali Kasır’ın *Güldeste* (antoloji) serisini hatırlatır. Şiirin “her şey ona dönerdi/ her şey ondandı!” (Taş 2004: 24) olan son iki dizesi Şurâ suresinin 52-53. ayetlerinin sonundaki “...İyi bilin ki bütün işler sonunda yalnız Allah’a dönecektir.” (Yazır 2009: 488) ifadesini çağırıştır. Şairin bu metinde babasına atfen söylediği “gökte o, yerde para!” derdi çekti/ ciğerlerine duman duman kanseri/ müslüman şamandı!” (Taş 2004: 23) dizeleri de eski Türklerdeki Gök Tanrı inancını hatırlatmaktadır.

Şahin Taş bu şiirdeki bütün anıştırmaları ölüm acısı -baba, dostlar- bağlamında yapmıştır.

Şair, *Portre* şiirinin ilk dizesi olan “dönüş...” (Taş 2004: 25) kelimesiyle de Alak suresinin 8. ayetindeki “Muhakkak ki dönüş mutlaka Rabbinedir.” (Yazır 2009: 597) ifadesine anıştırma yapmıştır.

Şairin *Dut Sagusu* şiirindeki “pıt/ hayata leke!..” (Taş 2004: 27) dizeleri de Sina Akyol’un *İkinci Kapısı* şiirindeki “Pıt/ diyen sesi/ dutun” (Akyol 1999: 19) dizelerini anıştırır. Şair bu anıştırmayı da dutun yere düşmesini ve hayata/avluya bıraktığı lekeyi ifade için yapmıştır.

Şahin Taş’ın *Tebeşir* şiirindeki “anna/ mı an/ ne?..” (Taş 2004: 28) dizeleri Tolstoy’un intihar eden kahramanı Anna Karenina’yı anıştırmaktadır. Şair annesi tren raylarında ölen/intihar eden bir çocuğun annesinden söz ederken bu anıştırmayı yapar. Ayrıca bu şiirin 3. kısmındaki “tükeniyor g’unler/ te(v)be”

(Taş 2004: 29) dizeleri Bakara suresinin 160. ayetindeki “Ancak tevbe edip hâlini düzelterek gerçeği söyleyenler başka. İşte onları Ben bağışlarım. Ben çok merhamet ediciyim, tevbeleri çokça kabul ederim.” (Yazır 2009: 23) ifadelerini anırtır. Kaldı ki bu bölümün son kelimesi olan “teneşir!” kelimesi ölüm kavramını içermektedir. Şiirin son kısmında yer alan “dirilir’im” dizesi İsrâ suresinin 51. ayetindeki “İsterse gönlünüzde büyüyen başka bir yaratık olun, muhakkak öldürülecek ve diriltileceksiniz...” (Yazır 2009: 286); “ne cennet/ ne ceh/enn/em/ ara/f” dizeleri ise Araf suresinin 46. ayetindeki “Cennetliklerle cehennemlikler arasında bir perde vardır. A’raf üzerinde de, her iki taraftakileri simalarından tanıyan kişiler vardır...” (Yazır 2009: 155) cümlelerini hatırlatmaktadır.

Anı Döken Bahçe’nin Hamam şiirindeki “sonsuz huzura davet” (Taş 2004: 31) dizesi cennet kavramı çerçevesinde Beyyine suresinin 8. ayetindeki “Rableri katında onların mükâfâtı, altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir. Orada ebedî olarak kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O’ndan razı olmuşlardır. İşte bu mükâfat, Rabbine saygı gösterene mahsustur.” (Yazır 2009: 598) ifadelerini çağırır.

Şairin Sana Elveda Demenin Adı isimli şiirindeki “yitik bir ilkyaz olmasın ölüm” (Taş 2004: 45) dizesi Sezai Karakoç’un Yitik Cennet adlı eserini hatırlatır. Şair anırtırmayı ölüm bağlamında yapmıştır. Taş’ın Hasar şiirindeki “çocuklara hayat işlemez!” (Taş 2004: 65) dizesi Adnan Yücel’in “Acıya kurşun işlemez” dizesini anırtır. Şair bu anırtırmayı insanın çocukluğundan beri başkalarının onun ruhunda bıraktığı birçok hatayı benliğinde taşıdığını ifade etmek için yapmıştır.

Şairin Tarih şiirindeki “demedik yakın irak/ gittik döndük ölü diri/ kazandılar kaynadık/ pişemedik bir türlü” (Taş 2004: 73) dizeleri de Mevlana’nın “Hamdım piştım yandım” dizesini ve Kaygusuz Abdal’ın “Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz” dizesini anırtmaktadır. Şair, ülkemizin tarihten ders alamayıp Irak savaşına gireceği endişesi yaşar. Bu şiirde devletimizin tam gelişemediği başka ülkelerin oyunlarına gelerek onların kazanlarında kaynayabileceği ifade edilmiştir. Şairin Nötron Bombası şiirindeki “düşün bir: yoksun” (Taş 2004: 79) dizesi Abese suresinin 21. ayetindeki “Sonra onu öldürdü de kabre koydurdu.” (Yazır 2009: 584) ifadesine ölümden ders alma bağlamında anırtırmadır.

Anı Döken Bahçe’de Şathiye şiirinin 2. bölümündeki “başlar bir gün ulu yargı/ sorgula beni tanrı’m sorgula.../ hem ne sorulabilir ki/ bir kula tanrı’m bir kula?” (Taş 2004: 83) dizeleri Tekasür suresinin 8. ayetindeki “Sonra, yemin olsun ki, o gün (size verilen) her nimetten sorulacaksınız.” (Yazır 2009: 600) ifadesini çağırır.

Şairin Bengi Yasa şiirindeki “-unutma, diyor çelenkteki çiçek,/ güneş de solar” (Taş 2004: 84) dizeleri ise Ankebût suresinin 57. ayetindeki “Her can ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz” (Yazır 2009: 402) ifadelerini hatırlatır.

Şahin Taş’ın Can Damlası şiirindeki “tutunamaz ki.../ süzülürverir can da/ bedenden böyle” (Taş 2004: 85) dizeleri şairin Tırnaklarıyla isimli kendi şiirindeki “Şiir tutunmak ister/ Ve tırnaklarıyla/ Tutun ur!” (Taş 2011: 10) dizelerini hatırlatır. Şair anırtırmayı insanların ve şiirlerin ölümsüzlük arzusunu ifade için yapmıştır.

Şairin Gün Ahlıdır şiirindeki “sağdaki bomboş/ soldaki dolmuş/ gün âhla geçmiş” (Taş 2004: 87) dizeleri İnfitar suresinin 11. ayetindeki “O muhafızlar değerli, şerefli kâtiplerdir.” (Yazır 2009: 586) biçiminde ifade edilen sevapları ve günahları yazan kirâmen kâtibin meleklerini hatırlatır.

Şahin Taş’ın muştı şiirindeki “kitap’ı/oku/ muştı” (Taş 2004: 90) dizeleri hem Kur’an’ın ilk emri olan ikraya hem de Cın suresinin 2. ayetindeki “O Kur’an hidayete erdiriyor, biz de ona iman ettik...” (Yazır 2009: 571) ifadelerine atıftır.

Şairin Kuş şiirindeki “kuş/ çırpınan yüreği/ kafesin” (Taş 2004: 91) dizeleri beden-ruh bağlamında Yunus Emre’nin “İşbu söze hak tanıktır bu can gövdeye konuktur/ Bir gün ola çıka gide kafesten kuş uçmuş gibi” (Tatçı 2012: 298) dizelerini hatırlatır.

Resimsiler 2’nin son üç dizesinde de iki anırtırma vardır: “her şey/ çevrildiği gün tersine” (Taş 2004: 96) dizesi, kıyamet günü bağlamında Beled suresinin 21. ayetindeki “Hayır hayır, yer birbiri ardınca sarsılıp dümdüz olduğu zaman” (Yazır 2009: 593) ifadesini hatırlatır. Ayrıca şairin, bu şiiri şekil olarak kum saati biçiminde yazması dünyanın kıyametteki hâline atıf içindir. “çıkır, çıkar, çıkar her şey!” (Taş 2004: 96) dizesi de hesap günü bağlamında Fecr suresinin 26. ayetindeki “Sonra da bize hesap verecekler.” (Yazır 2009: 592) ifadesine anırtırmadır.

Kur’an-ı Kerim’e dair iki anırtırmayı da şair “Deniz ıslanıyor/ ya da Tamamlandığında Yapbozu/ Tanrı’nın” şiirindeki “öteye/ bir “kün!”lük/ ömrün” (Taş 2004: 97) dizeleriyle dünyada insanın çok kısa kalması bağlamında Kehf suresinin 45. ayetindeki “Sen onlara dünya hayatının misalini ver. Dünya hayatı, gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki, bu su sayesinde yeryüzünün bitkileri her renk ve çiçekten birbirine karışmış, nihayet bir çöp kırıntısı olmuştur. Rüzgârlar onu savurur gider...” (Yazır 2009: 297) ifadelerine; ve Allah’ın her şeyi kolaylıkla yaratabilmesi bağlamında Maide suresinin 17. ayetindeki “...Göklerin, yerin ve

ikisi arasındakilerin mülkiyeti sadece Allah'a aittir. O, dilediğini yaratır. Allah, her şeye kadirdir." (Yazır 2009: 109) ifadelerine anıştırma yapmıştır.

*Anı Döken Bahçe'*de bir başka anıştırma Defter şiirinde yapılmıştır. Bu şiirdeki "kanadım çiledim durdum/ "ille yurdum, ille yurdum! diye diye" (Taş 2004: 98) dizeleri bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş (Saraçbaşı, Minnetoğlu 2002: 115) atasözü ile Mevlana'nın *Dinle Neyden* şiirindeki asıl vatan kavramına yapılmıştır. Şair bu anıştırmayı insanın asıl vatanının bu dünya olmayıp ötelere olduğunu ifade için yapmıştır.

Kitaptaki sonuncu şiir olan *Kucağında Güneşlerle...* şiirinde de iki anıştırma vardır. Şiirin başlığı anılar bağlamında Ahmet Haşim'in "Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak" (Fuat 1999: 56) dizesini hatırlatır. Şair, bu şiirde bahçeyi cennetin metaforu olarak kullanır. Bahçeye nasıl çıkılır sorusunun sorulduğu şiirde son iki dizede verilen cevap "-Ben yalvaç değilim, dedim; güneşlerini/ solduran biriyim sadece." (Taş 2004: 103) dizeleri insanın acizliği bağlamında Adiyat suresini 6. ve 7. ayetlerindeki "Şüphesiz insan Rabbine karşı çok nankördür. Kendisi de buna şahittir." (Yazır 2009: 599) ifadelerini çağırıştır.

Şahin Taş'ın *Anı Döken Bahçe'*sinde tespit ettiğimiz metinlerarası ilişkilerden biri de göndergedir.

Gönderge bir eserin, bir yazarın ismini zikretmektir. Gönderge okuyucuyu bir metinden alıntı yapmadan doğrudan doğruya bir metne yollamaktır. Geniş anlamıyla bir metinde bir çağın, bir türün, bir geleneğin vb. yanmetinsel göstergelerden biriyle olduğu kadar sadece eser isimlerinin, yazar adlarının veya roman, trajedi, şiir kişisinin, tarihî bir kahramanın, kutsal kitaplardan birinin adının açıkça anılması alıntısız göndergeleri için içerisine sokar (Aktulum 2011: 435, 436).

Şahin Taş'ın *Anı Döken Bahçe'*sinde Donkişot'a, Su Kasidesi'ne, Leyla ile Mecnun'a, Kerem ile Aslı'ya, Ferhat ile Şirin'e, Antep savunmasındaki kahramanlıklarıyla ünlü Şahin Bey'e, Kurtuluş Savaşı'na, Hz. Eyüp'e, Özgürlük Anıtı'na, Gılgamış'a, Ahmet Haşim'e ve tabutun üstüne ceket asma geleneğine göndergeler vardır.

Şair *Söz Çobanı'*nda "onlar dizelerdir don kişot! yayılmışlar yazıya/ kökü derin kayadırlar; kan ter içinde sabansın!" (Taş 2004: 11) dizeleriyle şairliğin çok sıkıntılı bir iş olduğunu ve Donkişotvari bir mücadele içerdiğini ifade etmek için bu göndergeyi yapmıştır.

Şahin Taş, *Yaz Yaz* şiirinde de "gez gez.../ hani leyla?/ çöz çöz.../ hani aslı?/ kaz kaz.../ hani şirin?" (Taş 2004: 17) dizeleriyle Leyla ile Mecnun'a, Kerem ile Aslı'ya ve Ferhat ile Şirin'e göndergelerde bulunur. Şair her üç göndergeyi de son dizelerdeki "yaz yaz.../ hani şiir?" dizelerinden de anlaşıldığı gibi şiir yazma çilesini/sevdasını ifade etmek için yapmıştır.

Şairin *Kanat Geren* şiirindeki gönderge, Kurtuluş Savaşı'nda Antep savunmasındaki kahramanlıklarıyla ünlenmiş Şahin Bey'edir. Şair, Şahin Bey'e adaşım diye hitap ederek onu gökyüzündeki bir al şahan imgesiyle verir: "ayıntab'a kanat geren/ gökyüzünde bir al şahan!" (Taş 2004: 74). Şahin Taş, *Kurtuluş'taki Gibi* adlı şiirinde de iki göndergeye başvurur. İlk gönderge Kurtuluş Savaşı'na yapılmıştır. Şair, ülkesindeki magazin dedikodularına, maçlardaki bağırmalara ve uyuşukluklara üzülerek Kurtuluş Savaşı'ndaki gibi yeniden doğuşla memleketinin yeni binyılı (milenyuma) girmesini ister. Bu şiirdeki diğer gönderge de aynı bağlamda yapılmıştır. Şair yurdundaki karanlıkların durdurulabilmesi için Hz. Eyüp'e gönderge yaparak memleket insanlarına şu tavsiyede bulunur: "...bir kez de şu eyyub/ sabrını taşı!/ gerçekten girelim yeni/ bin yıla/ ülkem, sana bu yakışır!" (Taş 2004: 75).

Şahin Taş bir başka göndergeyi *Kuşlar ve Diktatörler'*de Özgürlük Anıtı'na yapar. Şair "gidin bakın/ bütün diktatör heykellerinin/ tepelerine!" (Taş 2004: 79) diyerek kuşların diktatörleri sevmediğini anlattığı bu şiirinde Özgürlük Anıtı'nın da diktatör heykellerinden bir farkı olmadığını söyler.

Şair, *Taş* isimli şiirinde de Gılgamış'a gönderge yapar. Gılgamış, arkadaşı Endiku'nun ölüm acısını yaşamış ve ölümsüzlüğün sırrını aramaya başlamıştır. Dedesinden dinlediği Tufan hikâyesinde deniz dibindeki bir otu yerse ölümsüzlüğe kavuşacaktır. Gılgamış, otu bulur tam yiyeceği sırada bir yılanı kaptırır (Öztürk 2009: 408). Şair göndergesini "ey gılgamış!/ dinmiş yaşamak hayat kalp" (Taş 2004: 86) dizeleriyle ölümsüzlük sırrının din ile mümkün olacağını söyler.

Şahin Taş, *Defter'*de de "gözümden düşen damla/ yun! haşimi akşamlarına parla" (Taş 2004: 98) diyerek Ahmet Haşim'in geceleri rahatlaması, arınması, sükunete kavuşması bağlamında bu şaire gönderge yapar.

Şair, *Bengi Yasa'*da ölüm ve insanın malını mülkünü dünyada bırakması bağlamında tabutun üzerine ceket asma geleneğine şöyle gönderge yapar: "ve soruyor tabutun üstündeki ceket:/ -göttürecek neyiniz var?.." (Taş 2004: 84).

*Anı Döken Bahçe'*de belirlenen metinlerarası ilişkilerden bir başkası da esin/esinlemedir.

Esin/esinleme başka bir yazarın düşüncesinin etkisinde kalarak yeni bir eser üretme olarak ifade edilir (Aktulum 2011: 433).

Şahin Taş, *Göz İzi* şiiriyle edebiyatımızın meşhur mânilerinden olan “A benim bahtı yârim/ Gönülde tahtı yârim/ Yüzünde göz izi var/ Sana kim baktı yârim” dizelerinden esin/ esinleme olarak şu orijinal dizeleri üretmiştir: “soyununca günü/ bakışlar döküldü/ üstünden” (Taş 2004: 39).

Şairin *Çocuklar ve Allah* şiiri de çocukların orijinalliği bağlamında Fazıl Hüsni Dağlarca'nın *Çocuk ve Allah* şiirinden esin/esinleme olan bir metindir. Kaldı ki şair Dağlarca'nın “Çocuklar korkunç Allah'ım” dizesini de bu şiirde epigraflık olarak kullanmıştır. Şahin Taş'ın dizeleri şöyle:

Çocuklar ve Allah

“Çocuklar korkunç Allah'ım!”

Fazıl Hüsni Dağlarca

ne anan var, ne baban
bîmekansın onlar gibi.
bu yüzden mi
-buraların allahı benim lan'
diye nara atar
kafayı bulan her tinerci? (Taş 2004: 67).

Şahin Taş'ın *birbirinin korsanı* isimli şiirindeki dizeler de esin/esinleme örneğidir. Şair bu şiirinde İsmet Özel'in “İnsanlar/ Hangi dünyaya kulak kesilmişse öbürüne sağır.” dizelerinden esinlenerek “sağın sol gözü kör/ solun da sağ gözü âmâ” (Taş 2004: 72) biçiminde yeniden üretmiştir.

Anı Döken Bahçe' de belirlenen metinlerarası ilişkilerden biri de alıntıdır.

Alıntı bir metnin bir başka metin içerisinde aynen tekrar edilmesidir. Alıntı öne sürülen bir görüşü açıklamak, desteklemek için bir yazardan, ünlü bir kişiden alınan bir parça olarak tanımlanır. Metinlerarasılığın en belirgin ve en çok başvurulan bir yöntemidir. Alıntı şuurlu bir anımsamadır. Başka metne ait bir kesit yeni bir metne sokularak ona yeni bir anlam yüklenir. Riffaterra'nın deyişiyle alıntı bir “iz” bırakmalıdır. Genette de alıntıyı bir metnin başka bir metindeki somut varlığı olarak tanımlar (Aktulum 2011: 416).

Umberto Eco ile birlikte alıntının, tekrarın, sanatın bütün biçimlerinin dışında hayatın her tarafını sardığı bir dönemden geçilmektedir (Aktulum 2011: 10).

Şahin Taş alıntılarla kendi şiirini güçlendirir. Şairin ilk alıntısı İsmet Özel'in “bu yaşamak suçuyla” dizesinedir. Şair sevdiği insanların ölüm acısını anlattığı *Albümümde Soluyanlar* şiirinde “onlar gitti biz kaldık/ bu yaşamak suçuyla” (Taş 2004: 24) demiştir.

*Anı Döken Bahçe'*deki bir başka alıntı Ece Ayhan'ın *Fayton* şiirindeki “intihar karası bir faytona binmiş geçerken ablam/... intihar karası bir faytonun ağış göğes atlarıyla birlikte” (Fuat 199: 748) dizelerindeki “intihar karası” ifadesidir. Ece Ayhan, *Fayton*'da Fikriye'nin intiharını faytonun kara rengiyle anlatır. Şahin Taş da “intihar kara'sı” şiirinde sahibi ölünce evden kovulan yedi kediden biri olan Kara'nın ölümünü, kovulmayı onuruna yediremeyip intihar ettiği biçiminde yorumlar ve bu intiharı kedinin rengi ve aynı zamanda adı olan “kara” ile birleştirip “intihar kara'sı” bağdaştırmasıyla, Ece Ayhan'dan farklı bir bağlamda ama onu da çağrıştıracak biçimde ifade eder: “ninem yedi kedili sefa'ydı. kördü./ ölüsünü gördü kedileri/ azdırdık kara/ döndü geldi.” (Taş 2004: 26).

Şairin bir başka alıntısı anonim bir şiirde geçen “yüzünde göz izi var/ sana kim baktı yârim” dizelerindeki göz izi ifadesidir. Şair bu ifadeyi de tırnak içine alıp şiirine başlık yapmıştır (Taş 2004: 39).

Şahin Taş'ın bir başka alıntısı Fazıl Hüsni Dağlarca'nın *Nötron Bombası* adlı kitabınadır. Şair bu kitabın ismini alıntılıyıp şiirine başlık yaparak şöyle demiştir: “düşün bir yoksun!/ eşyaya kim dokunsun/ gül kime koksun?” (Taş 2004: 79).

Şahin Taş'ın *Anı Döken Bahçe'*sinde tespit edilen metinlerarası ilişkilerden biri de tanımlıktır.

Epigraflık da denen tanımlık sıradan olmayan bir alıntıdır. Bir metnin ya da bir bölümün başına yerleştirilerek kimi zaman ait olduğu yazar da belirtilerek başında yer aldığı metnin temasıyla ilişkilidir. En öze indirilmiş bir tür önsöz, önsözün bir özeti, alıntının özetidir. Epigraflık başında yer aldığı metni temsil eder; metnin anlamını özetler (Aktulum 201: 475).

*Anı Döken Bahçe'*de epigraflar oldukça işlevsel kullanılmıştır. Şair, *Anı Döken Bahçe'*yi *Söz Çobanı, Dün Aynası, Sana Elveda Demenin Adı, Yaz Ayrıntıları, Kuşlar Diktatörleri Sevmez, Kar Ömrüm, Kucağında Güneşlerle* olmak üzere yedi bölümden oluşturmuştur. Bu bölümlerden sadece ikisinin -*Yaz Ayrıntıları, Kucağında Güneşlerle*- başında epigraflık yoktur. Diğer bölümlerin başlarındaki epigraflar bölüm içerindeki şiirlerin temalarına hizmet edecek özelliktedir.

Kitaptaki ilk epigraf Söz Çobanı bölümünün başındaki Koca Ragıp Paşa'nın "Eğer maksûd eserse mısra-ı berceste kâfidir." (Taş 2004: 9) dizesidir. İkinci epigraf ise ilk bölümle aynı isimdeki şiir olan Söz Çobanı'nın başındaki Şeyh Galip'in "Anlar ki kelama can verirler" (Taş 2004: 11) dizesidir. İlk epigraf şairlerin tek dizeyle de olsa yarına kalma kaygısını ikinci epigraf ise şairliğin hem meşakkatini hem de kudretini ifade eden bir dizedir. Bu çerçevede bu iki epigraf bölümündeki şiirler olan Söz Çobanı 1-2, Irmak, Masal, Yok Gibi Var, Yaz Yaz, Yorum, Rüzgâr şiirlerinin temalarına katkıda bulunmuştur.

Şair, Dün Aynası bölümünde Yunus Emre'nin "Dost yüzünü göremezsem/ Bu gözlerim nemdir benim" (Taş 2004: 21) dizelerini epigraf olarak kullanır. Bu epigraf bölümündeki ölüm temalı Albümümde Soluyanlar, Portre, "İntihar Kara'sı", Tebeşir, Dün Aynası isimli şiirlerin içeriğine hizmet etmiştir.

Şahin Taş, Sana Elveda Demenin Adı isimli bölümde Nesimi'nin "Gel gel berü ki savm ü salâtın kazası var/ Sensiz geçen zaman-ı hayatın kazası yok" (Taş 2004: 35) dizelerini epigraf olarak kullanır. Bu epigraf da bölümündeki aşk temalı şiirlerin anlaşılmasına yardım etmiştir.

Şair, Kuşlar Diktatörleri Sevmez bölümünün başında Kaysın Kuliev'in "Savaşlarda sıkılan her kurşun/ Annelerin yüreğinden geçer" (Taş 2004: 63) dizelerini epigraf olarak kullanır. Bu epigraf da bölümündeki şiirlerden Tarih, Amerika, Korkunç Dev-let, Nötron Bombası isimli şiirlerin temalarına katkıda bulunur. Şair ayrıca bu bölümde çocukların orijinalliğini anlattığı Çocuklar ve Allah şiirinde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Çocuklar korkunç Allah'ım" (Taş 2004: 67) dizesini epigraf olarak kullanır. Şahin Taş, Sabırdır Diner Fırtına isimli şiirinde de Albert Camus'un "Doğru yol, yaşama, güneşe götürür..." (Taş 2004: 71) sözünü epigraf olarak kullanır. Şairin epigrafı intihar kavramının reddedildiği bu şiire hizmet etmiştir.

Anı Döken Bahçe'deki son epigraf Kar Ömrüm bölümünün başındadır. Şair, ölüm temasına ağırlık verdiği bu bölümdeki şiirlerin başında Fahrüddin Er-Razi'nin "Seleften birinin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Ben Asr Sûresi'nin anlamını, bir buz satıcısından öğrendim; çünkü o satıcı bağıyor ve 'Sermayesi eriyen şu adama acıyın' diyordu." (Taş 2004: 81) cümlelerini epigraf olarak kullanır. Bu epigraf da bölümündeki ölüm temalı şiirlerin içeriğine katkıda bulunur.

Anı Döken Bahçe'de belirlenen metinlerarası ilişkilerden biri de hipogram da denen söz öbeğidir.

Hipogram bir eserde anakalığı oluşturan ve anlamı belirleyen en küçük birime verilen isimdir. Micheal Riffaterre'nin metinlerarası tanımlamaları sırasında karşımıza çıkan hipogram, Saussurre'deki çevriklemenin bir türü olan, sözcük altında sözcük kavramından esinlenir. Metnin yapısında bulunan bu anlamsal sözcük altında sözcük ya da çevrikleme, hipogramı oluşturur. Hipogram bir sözcük, bir düşünce, bir metinden alınan bir cümle, bir klişe vb olabilmektedir. Okurun rolü bu hipogramı bulmaktır. (Aktulum 2011: 470-471).

Şahin Taş, Anı Döken Bahçe'de ilk bölüm olan Söz Çobanı'nda şiir kelimesini hipogram olarak kullanır. Şair, Rüzgâr, Yaz Yaz şiirlerinin son dizesinde; Yok gibi var, Yorum şiirlerinde sondan ikinci dizede şiir kelimesini kullanır. Şair ayrıca Söz Çobanı 2' de şiir, söz; Söz Çobanı 1' de dize kelimesini aynı bağlamda kullanır. Kısaca şiir kelimesi bu bölümde anlamı belirleyen en küçük kelimedir.

Şair, Dün Aynası bölümünde ölüm kavramı için dönüş (dönerdi, döndü); ölü (ölmüş, ölüm); cennet-cehennem kelimelerini hipogram olarak kullanır.

Şahin Taş, Sana Elveda Demenin Adı Yok kısmında ise iki kez geçen aşk kelimesini; Kuşlar Diktatörleri Sevmez bölümünde ise beş kez kullandığı çocuk kelimesini anlamı belirleyen en küçük birim olarak kullanır. Şair ayrıca anne kelimesini laytmotif olarak kullandığı Korkunç Dev-let şiirini de bir çocuğun bakış açısıyla yazmıştır.

Şairin Kar Ömrüm bölümünde ise üç kez kullandığı ömür kelimesi hipogramdır.

Anı Döken Bahçe'de tespit edilen metinlerarası ilişkilerden biri de basmakalıptır.

Basmakalıp, bir kişi ya da bir durum hakkında hazır bilgidir. Klişeye son derece yakındır. Basmakalıp söz çoğu zaman anonim bir bilgi kimliğiyle belirir (Aktulum 2011: 426-427).

Şair, bölük pörçük, başın sağ olsun, tekerin dönmesi, göndere çekmek, adam olmak, nara atmak, pençe atmak, kan ter içinde, kanat germek, pas tutmak, ıvır zıvır, bağda atmak yüz karası, kan gövdeyi götürmek, adam çıkmak, teğet geçmek basmakalıp ifadelerini bu kitabında kullanmıştır.

Şahin Taş'ın Anı Döken Bahçe'de belirlenen metinlerarası ilişkilerden biri de palempsesttir.

Palempsest üstü kazınarak üzeri yeniden yazılan parşömendir. Ortaçağ'da VII ve XII. yüzyıllar arasında parşömenin az ve pahalı olması sebebiyle kitapları çoğaltma işiyle uğraşan yazarlar eski el yazmalarının yüzeyini kazıyarak elde ettikleri parşömenleri tanrıbilimle ilgili metinler yazmak amacıyla yeniden kullanıyorlardı. Edebiyatta palempsest bir eğretilime olarak metinlerarasılık bağlamında kullanılan bir kavramdır. Edebî metinlerin altında her zaman başka metinlerin izlerine rastlanır fikrine bağlanır. Gerard Genette eski bir yapının yeni bir yapıya yeni bir işlevle katılması olan metinlerarası ilişkilerin kafada ürettiği düşünceyi palempsest kelimesiyle belirtir. Çağdaş edebiyat kuramı bağlamında palempsest,

üzerindeki ilk metnin kazınarak yerine yeni bir metin yazılmış bir metnin başka bir metne eklendiği, üst üst üste geldiği, ancak eski metnin bütünüyle gizlenemediği bir imge, metinlerarası bir yazı olarak tanımlanır. En orijinal metin bile daha önce yazılmış bir metne yaslanır. Bir gelenekten beslendikleri için yazarların okurlardan farkı yoktur. Jean Starobinski'nin ifade ettiği gibi "kelimelerin altında başka kelimeler" bulunduğu kabul edilir; her metnin başka metinlerle çeşitli alışverişleri olmaktadır (Aktulum 2011: 463-464).

Şahin Taş'ın *Bak ve Bakışlara Tutunmak Gazeli* metinlerarası ilişkilerden palempsest kavramıyla örtüşür. Her iki şiir de klasik Türk şiirindeki gazel geleneğine yaslanır. Şair *Bak* şiirinde "bundandır ki şiirlerimde bülbül figanı baskın" (Taş 2004: 40) diyerek gazel geleneğindeki gül-bülbül ilişkisine telmihte bulunur. Şairin son bölümdeki "ne zamana değin bu tegafül?" dizesi de gazellerdeki sevgilinin ilgisizliğini içerir. Bu şiirdeki bölüm başlarında ve sonlarında laytmotif olarak kullanılan "bak" dizesi de sevgilinin ilgisizliğinin bir başka tezahürüdür. *Bakışlara Tutunmak Gazeli*'nde de gazel geleneğindeki âşık-mâşuk ilişkisi devam eder. Âşık, bahçede öten bülbüle benzetilir: "uçurumundasın dilimin/ bağında çilerim" (Taş 2004: 42). Bu şiirde de sevgili, gazeldeki mazmunlarla anlatılmaya devam edilir. Sevgilinin boyu selviye, yüzü aya "salınışın selvi, ey ay!" dizesiyle benzetilir. Sevgilinin bakışından umuda kapılma ve bakışının kılıca benzetilmesi "bir kılıç lütfet/ yarama" dizesinde söz konusudur. Şair, bu iki şiirde adeta klasik şiirdeki gazelin mazmunlarını kazıyıp yeniden üretmiştir. Şahin Taş'ın her iki şiiri de modern gazel görünümü olduğu için metinlerarası ilişkilerden palempsest kavramıyla uyumludur.

Sonuç

Şahin Taş, hem içine doğduğu kültürden hem de yerli ve yabancı edebiyat geleneğinden beslenen bir sanatçıdır. Şair geleneği yeni bakış açılarıyla yorumlamaktadır. Ayrıca beslendiği sanatçıların bazı dizelerini özgün bir üslupla yeni anlam imkânlarıyla yeniden üretmektedir. Bu bağlamda *Anı Döken Bahçe*'de metinlerarası ilişkilerden anıştırma, gönderge, esin/esinleme, alıntı, epigraf, hipogram, basmakalıp ve palempsest tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- AKTULUM, Kubilay (2011). *Metinlerarasılık//Göstergelerarasılık*, Ankara: Kanguru Yayınları.
AKYOL, Sina (1999). *Belki Çiçek Dağına*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
FUAT, Memet (1999). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1-2*, İstanbul: Adam Yayınları.
ÖZEL, İsmet (1994). *Cinayetler Kitabı*, İstanbul: Oğlak Yayınları.
ÖZTÜRK, Özhan (2009). *Folklor ve Mitoloji Sözlüğü*, Ankara: Phoenix Yayınevi.
SARAÇBAŞI, M. Ertuğrul., MİNNETOĞLU, İbrahim (2002). *Örneklili ve Açıklamalı Türk Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
SÜREYA, Cemal (2002). *Sevda Sözleri*, Yapı Kredi Yayınları.
TAŞ, Şahin. (2004). *Anı Döken Bahçe*, Ankara: Dolunay Yayınları.
TAŞ, Şahin (2011). *Günsüz Günlükler 354. Sincan İstasyonu*, 47, 10.
TATCI, Mustafa (2012). *Yunus Emre Divanı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
Yazır, E. M. Hamdi (2009). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, İstanbul: Bağımsız Yayıncılık.